

ARCHÉ - jedna?

Problém tzv. ARCHÉ či také ARCHAI (když jich bylo předpokládáno více) není jen něčím archaickým, zastaralým, dávno překonaným, nýbrž každá nová (velká) filosofie si ho musí uvědomovat znovu a pokusit se s ním nějak vyrovnat, když už ne „řešit“. Zcela zvláštní naléhavosti tento problém nabývá, když jej budeme chtít uchopit a pochopit v perspektivě časové. Musíme se rozhodnout pro jednu z možností: měl čas nějaký počátek? – anebo „byl“ odevždy? Takto formulována skrývá v sobě tato otázka jistý vadný předpoklad, totiž že čas je „něco“, co může „být“, eventuálně „probíhat“, „uplývat“, i když se nic („reálného“) neděje. To je ovšem zřejmě chybný předpoklad; a pokud ano, musíme otázku rozšířit: „bylo“ (tj. „dělo se“) vždycky něco, anebo někdy docela na počátku nebylo nic a pak teprve se něco začalo dít? Zdá se mi, že jediným filosoficky schůdným řešením je vzdát se pokusu najít „kauzální“ antecedens (ať už v nicotě nebo v nějaké „ne-reálné“, ale sjednocené skutečnosti) a pochopit samu „nicotu“ jako nepevnou, nestabilní, náchylnou ke změně. A pak vidět prosazení či „uskutečnění“ této tendence v nejrůznějších podobách (už také potenciálně „předmětných“, ale zatím virtuálních) přechodu od „ničeho“ v „něco“ (resp. z „ničeho“ v „něco). Teprve za určitých okolností (řekněme po singularitě „Velkého Třesku“) může dojít k rozpadu také „singulární události“, a později opět k jednotlivým pokusům se z tohoto rozpadlého „jednoho“ začít pozvedat k jakýmsi místním a časovým „jednotám“ složitějšího, komplexnějšího charakteru (jako jsou nejprve atomy resp. ionty, pak molekuly, velké molekuly, komplexy molekul, schopné autoreprodukce atd.).

(Písek, 070320-1.)